

[Pealeht](#)[Uudiskiri](#)[Uudiskirjad](#)[Artiklid](#)[Liitu](#)[Kunstnikud](#)[Veneetsia biennaal](#)[Publikatsioonid](#)[Sündmuste arhiiv](#)[Lingid](#)[Kontakt](#)

Kunst ja haridus • Festivali eri • Pühade eri • Eesti Kunstnike Liidu erinumber • Veneetsia biennaali erinumber • Kõler Prize'i erinumber • [Tõlkeartiklid](#) • Lisad

Ben Davis: Kunst peab valima: kas õppida Donald Trumpi võidust või leppida enda tähtsusetusega

Artikkel ilmus esimest korda *Artnet.news* lehel 29. novembril 2016. Artikli tõlkis *Kaisa Kaer*.

Et selle õudusega tõhusalt võidelda, peame arvesse võtma saadud šokki. Donald Trumpi valimise vapustus on nüüdseks vaibumas, ning alles jääb ainult õudus.

Ent selle õudusega tõhusalt võitlemiseks peame šokki arvesse võtma ja sellest õppima. Valimisõhtust alates on kultuuriilm vapralt arvamusiidreid koondanud ja kuulutanud, et kunst peab lööma kaasa võitluses kõigi nende jubedustega, mida Trumpi valitsusaeg meile tuua võib.

Huffington Posti kultuurirubriigi kunstitoimetaja Katherine Brooks kutsus üles puhtsüdamliku postitusega, mis kandis pealkirja „Kallid kunstnikud! Me vajame teid nüüd rohkem kui iial varem”. Ta kuulutas: „Kunstnikud! Kirjutage näidendeid. Maalige, looge skulptuure, esinege. Kirjutage veel. Sest me vajame teid rohkem kui iial varem. Kõik teised: minge teatrisse. Käige muuseumides, kontsertidel, näitustel. Lugege. Ja see ei ole veel kõik, mida te teha saate (õigupoolest leiab siit organisatsioonide nimekirja, kuhu võib vabatahtlikuks minna või millele annetada). Aga ma olen nõus – kunst on üks neid vahendeid, millega inimühiskond saab lepitada, provotseerida ja ümber veenda.”

Ja ometi peaks kogu nende valimiste kulg tekitama kriitilisi küsimusi kultuuriaktivistide piiratud mõju kohta. Valimiskampaania lõpusirgel asus kogu kultuurieliit – ja see tähendab palju mõjukamaid ja populaarsemaid kultuuritegelasi kui Brooksi näitekirjanikud, skulptorid ja kirjanikud – toetama Hillary Clintonit (või vähemalt astus välja Donald Trumpi vastu). Kaasa löid isegi superkangelased: Robert Downey Jr, Scarlett Johansson ja sõbrad filmisid nunnusid Trumpi-vastaseid videoid! Lõpuponnistuses toodi lagedale kõikvõimalikud suured popstaarid: Springsteen ja Bon Jovi Pennsylvanias, Jennifer Lopez Floridas, Beyoncé ja Jay Z Ohios. Clinton kaotas kõigis neis osariikides.

Trump seevastu paistis neil viimastel päevadel väga üksi olevat ja sattus selle eest naeru alla. „Ma ei pidanud võtma kaasa J. Lo'd ega Jay Z'd,” kuulutas Trump 5. novembril rahvarohkel kõnekoosolekul Pennsylvanias. „Ma olen siin üksi. Ainult mina. Ei kitarri ega klaverit, mitte midagi.”

Mis kujutavasse kunsti puutub – proovisin heauskselt teha kokkuvõtte kogu kunstiringkondade kajastusest, mis valimiskampaania ajal uudistesse jõudis, ning selge on see, et kunstnike häältest jäi Trump ülekaalukalt ilma.

Peavoolukultuur ei suutnud olla otsustav tegur seal, kus seda oli vaja. On koguni tõenäoline, et niisugune Trumpi-vastane üksmeel aitas luua petliku mulje, et Trump on nõrk. (Muide, need minu tuttavad kunstnikud, kes kosmopoliitide mullist väljusid, said palju realistlikuma ettekujutuse Trumpi toetajaskonna suurusest ja mitmekesisusest.)

Foto: Gavin Brown's Enterprise

Päev pärast valimisi kirjutas San Francisco hindamatu Yerba Buena Kunstikeskuse juht Deborah Cullinan sütitava avalduse, mille kohaselt võivad kunstigaleriid ja -muuseumid aidata Trumpi valimisega vallandunud jõudude vastases võitluses „piiritleda ja tuua päevavalgele uue, kollektiivse kujutlusvõime hiilgust täis maailma, mis on nii ere, nii empaatiline, nii võimas, et iga inimene hääletab oma tõekspidamiste kohaselt ja kaastundega”.

Cullinan ütles kokkuvõtteks, et „meie kultuuriasutused peavad teed näitama”. Ma loodan tõesti, et see saab teoks.

Aga mõelgem selle üle: madalama haridusega inimene toetas ennustatavalt Trumpi. Ent muuseumide külastamise „kindlaim eeldus” tundub olevat haridus.

Kas me võime selle asjaolu valguses oodata, et muuseumid oleksid arvamusiidrid, nagu soovib Cullinan? Kas me võime uskuda, et nende näidatud kunst „lepitab, provotseerib ja veenab ümber” – nagu sooviks Brooks –, kui see ei jõuagi inimesteni, keda on vaja ümber veenda?

Me jätame siin kasutamata hea võimaluse endasse süüvida.

Pärast Suurbritannia Brexiti referendumit kirjutasin artikli „Pärast Brexiti peab kunst omaenda mullist välja murdma”. Võiksin praegu sedasama kirjutada, asendades pealkirjas üksnes „Brexiti” „Trumpiga”. Doug Henwoodi saates „Behind the News” võrdles Briti politoloog Alan Finlayson Brexiti-vastase leeri retoorikat selle aasta alguses – kusjuures hääletuse tulemus oli arvamusiidrite maailmale sama ootamatu – Clintoni kampaaniat ümbritseva retoorikaga:

„Teatud mõttes ajasid Euroopa Liidu pooldajate ja Clintoni meeskond identiteedipoliitika kampaaniat, mõistmata ise, et nad seda tegid. Nad ei saanud aru, et [see,] kuidas nad üritasid veenda inimesi Brexiti vastu hääletama, peegeldas ja eeldas asjaolu, et sa pead ennast edumeelseks, liberaalseks, rahvusvahelisust pooldavaks kosmopoliidiks. Nende hindamisalused, stiil, naljad ja reklaam kajastasid vägagi konkreetset kultuuriruumi, aga nad ei saanud aru, et nad seda tegid. Ja ma arvan, et see võimendas vastaspoole identiteedil põhinevaid üleskutseid. Nõnda võisid nad öelda: „Te vaadake neid. Nad ei hooli teist. Nad põlgavad teid. Nad kuuluvad teistsugusesse maailma. Te peaksite hääletama meie poolt.”

Kui me ei õpi kultuuri varasematest ebaõnnestumistest, suuname me edaspidi oma energia valesse kohta. Nagu ikka, võtab satiirileht The Onion selle ohu lühidalt kokku valimistejärgse pealkirjaga: „DNC üritab kõnetada Ameerika töölisklassi uue „Hamiltonist” inspireeritud Lena Dunhami veebisarjaga”.

Mõtlesin sellele viimasel nädalal, kui kogu sotsiaal- ja muu meedia läks „Hamiltoni”/Donald Trumpi tüli pärast arust ära. Kokkuvõtvalt võib öelda, et teatrikogukond kergitas omaenda saba, kuigi ma ei ole kindel, kas muusikal, mille pilet maksab 1000 dollarit, väljendab päris rahva häält. Presidendiks valitu tegi omakorda seda, mida ta kõige paremini oskab: juhtis suuresti tähtsusetu kultuuripoleemikaga tähelepanu kõrvale valitsuse ametissemääramise mahhinatsioonidelt.

Trump Towerist tulevat hirmuäratavat kõnet arvestades – interneerimislaagritest räägitakse õõvastava innuga – on moodi läinud võrdlused 1930. aastate Saksamaaga. Nii võtsin sel nädalal uuesti kätte John Willetti raamatu „Kunst ja poliitika Weimari perioodil”, et uurida, milliseid asjakohaseid õppetunde sealt leida võiks.

Raamatus kirjeldatakse, kui hiilgav oli Weimari vabariigi lõpuaastate kultuur, mille juured ulatusid üha teravamasse sotsiaalsesse kriisi. Kuid sealt leiab ka hoiatava näite, kuidas ei suudetud kujundada realistlikku vaatepunkti, ning see tulenes mitte ainult „vasakpoolsete vanast kalduvusest alahinnata maaelanikkonda, kust pärines suur osa natside võimust”, vaid ka asjaolust, et võitlevatel vasakpoolsetel õnnestus luua äärmusorganisatsioonidest – sealhulgas ka kultuuriorganisatsioonidest – omaette mullilaadne maailm.

See on aeg, mil Bertolt Brecht ja John Heartfield löid oma teravaimad teosed. Kuid Willet märgib, et ometi „viivad kõik toonast Saksamaa vasakpoolsust käsitlevad dokumendid ja mälestused lugeja mingisse pealtnäha omaette maailma, kus poliitilise, majandusliku ja kultuurieliidi eduka ülevõtmise idee näis täiesti loomulik”.

Me ju teame, kuidas see välja kukkus.

Võrdlused ajalooga on ühtaegu kasulikud ja ohtlikud. Praegused vasak- ja parempoolsed on tunduvalt halvemini organiseerunud kui tormituultes heitlaval Saksamaal, kus sündmused said tõepoolest avaliku sõja mõõdu. Olukord on heitlik, aga mitte nii heitlik.

Niisiis, lubage mul esitada veel üks (sama ebatäpne) ajalooline näide, toonitamaks, et probleem on endiselt olemas.

Valmistudes kirjutama Hélio Oiticica uhkest näitusest Pittsburghi Carnegie muuseumis, lugesin Roberto Schwarz'i mõjukat esseed 1960. aastate Brasiilia radikaalsest kultuurist. Schwarz rõhutab, kuivõrd oluliseks peavoolu osaks oli toonases Brasiilia kultuuris muutunud vasakpoolne ja imperialismivastane retoorika.

Siis toimus 1964. aastal USA toetusel riigipööre. Võimule tulnud hunta rõhutas populistlikult, et naastakse „traditsiooniliste” väärtuste juurde: „lihtne kodukootud mõtlemine sai äkitselt enneolematult tähtsaks – see oli muserdav kogemus intellektuaalidele, kes ei olnud selliste asjadega enam harjunud”.

Ometi keskendus režiiim kõigepealt tööliste ja talupoegade mahasurumisele, jättes üliõpilased ja kunstnikud moorima nende ülepakutult radikaalsesse retoorikasse. Tänu niisugusele kasvuhooneõhkkonnale puhkesid just siis öide tänapäeva Brasiilia kultuuri kõige uhkemad saavutused (täpselt nii, nagu praegu ennustatakse, et valimisjärgne äng ergutab loovust): kunstis Oiticica ja Lygia Clarki läbimurded osaluskuulptuuriga, dramaturgias Augusto Boali rõhutute teater, hariduses Paulo Freire pöördeline rahvahariduse käsiraamat „Rõhutute pedagoogika”, muusikas kontrakultuurilise Tropicalia-liikumise psühheedelne toredus.

Schwarz jutustab pöörasest kiitusest, mida pälvisid konservatismi pilanud vasakpoolsed näidendid. Ometi oli see mingis mõttes „ebareaalne”, kirjutab ta, see eiras teadlikult enda ümber koonduvaid jõude: „Tõeline draama ei seisnenud selles, mis toimus laval. Ükski populismikriitika osa ei jõudnud tegelikult kohale. Vastastikune kiitus ja entusiasm võisid ju toona olulised olla, kuid samuti oli tõsi, et vasakpoolsus oli just lüüa saanud, mis andis metsikule aplausile üpris sobimatu enesega rahulolu hõngu. Kui rahvas on tark ja julge, miks ta siis lüüa sai? Ja kui ta lüüa sai, siis milleks see õnnitlemine?”

Brasiilia diktatuurivastane intelligents oli isoleeritud ja see eraldatus süvenes. Neli kultuuriliselt viljakat aastat pärast riigipööret – 1968. aastal – otsustas diktatuur, et tal on mängudest kõrini. Hunta lõpetas sõnavabaduse ja õiguste teesklemise.

Kultuuri protestiavaldused suruti maha või neutraliseeriti. Ühiskonda haarasid uued jõhkrusehood.

Mullid osutusid hapraks, nagu mullidele omane.

Seda ongi Sinéad Murphy nimetanud „kultuuritaraks” (viidates Briti politsei kombele meelevaldajaid „tarastada”, nende hoo pidurdamiseks nad väikestele aladele sulgeda) – protsessiks, millega „see, mida me nimetame kunstiks, ohjeldab füüsiliselt ja psühholoogiliselt üha suuremat hulka väidetavalt „vabu” mõtlejaid, kõnelejaid ja tegusejaid”.

Pange tähele, kuidas Schwarz ütleb, et „vastastikune kiitus ja entusiasm võisid ju toona olulised olla” – nagu nad on minu arvates ka praegu. Kui kunstnik tahab Whitney muuseumis oma teose tagurpidi pöörata, et viidata uppiläinud maailmale, siis minu meelest on see ehk üksnes vajalik žest, tajumaks isiklikult, et antud hetke tähendus on jäädvustatud.

Terve mõistuse säilitamine on kahtlemata vajalik. Aga ajalugu ja meie endi hiljutised kogemused näitavad, et järgnevatel aastatel on väga-väga tähtis meie endi žestide mõju põhjalik ja selgepilguline hindamine, milline kõneviis on tõhus ja milline mitte. Sellest ei piisa, et me vireleme mütoloogilistes uskumustes kunsti väärtusest humanistliku leevendusvahendina või isegi kulgeme „poliitilise kunsti” lipu all. Me peame arutama strateegiat.

Muidu petame ennast lõputu Trumpi-vastase sümbolse teatriga, aplodeerides omaenda voorustele ja omaenda etteantud keskkonnas ennast õigustades, kuid jõudmata kuhugi ideede võitluses.